

VBR publicatieprijs 2011
Uitreiking 13 april 2012

Eric Tjong Tjin Tai

De VBR publicatieprijs is bedoeld voor de beste privaatrechtelijke publicatie in het voorafgaande jaar. Maar wat is de beste publicatie? Vroeger was het simpel: de tijdschriften publiceerden voornamelijk artikelen over technische privaatrechtelijke kwesties, waarin werd geworsteld met het systeem, rechtspraak, debatten in literatuur. Artikelen die zo'n analyse breed en diepgaand uitvoerden zouden al snel als beste publicatie worden aangemerkt. Die tijd is niet meer.

Als jury hebben we zeer uiteenlopende artikelen zien voorbijkomen. Van analyses van aansprakelijkheid bij verschillende kwesties, diepgravende dogmatische betogen, publicaties over supranationale invloeden, historisch-theoretische stukken, tot multidisciplinaire onderzoeken. Deze zijn niet strikt genomen incommensurabel – want we hebben ze kunnen vergelijken –, maar wel was de vergelijking moeilijk.

Enige richting geeft de nadere omschrijving in art. 1 van het Jury-reglement: het gaat erom dat het artikel “een belangwekkende bijdrage aan de kennis en verbetering van het burgerlijk recht in brede zin heeft geleverd”. Dit betekent niet dat de publicatie het geheel burgerlijk recht heeft beïnvloed, echter wel dat er een belangwekkende bijdrage aan een deel van het recht is geleverd, een bijdrage aan ‘kennis en verbetering’.

Het komt mij voor dat dit is hoe we als juristen daadwerkelijk tegen publicaties aankijken, hoe we beoordelen of we iets goed vinden. Een artikel kan je lezen omdat je wilt of moet weten hoe een bepaald punt door de rechter zal worden beslist. Echter je leest ook artikelen die je vervolgens aan anderen wilt aanraden, niet vanwege de uitkomst, maar omdat lezing je een beter jurist heeft gemaakt. Het heeft je privaatrechtelijke kennis vergroot, bijvoorbeeld doordat je meer weet over theoretische achtergronden, nieuwe samenhang waarneemt o.i.d. Je kennis is misschien verbeterd doordat je van enige misvattingen bent bevrijd. Of je realiseert je misschien dat bepaalde vaste waarden minder vast zijn dan je vooraf hebt gemeend.

Het reglement vermeldt overigens ook dat het moet gaan om een ‘wetenschappelijke’ publicatie. Daarover wil ik slechts één ding aanstippen. Iets dat mij persoonlijk is opgevallen is dat verwijzingen in artikelen tegenwoordig betrekkelijk summier zijn: zij worden vooral gebruikt om het standpunt van de auteur te ondersteunen: zie je, een autoriteit geeft mij gelijk. En dan noemt men niet eens de beste bron. Dat is de werkwijze van het pleidooi. Voor een wetenschappelijk artikel mag men veelal echter ook vragen dat een goed beeld wordt weergegeven van de stand van het recht. Daarbij past dat de meest gezaghebbende bronnen worden gebruikt voor de aannames, en dat bij omstreden punten wordt aangegeven dat en wie andere standpunten aanhangen (falsificatie!). Ook past daarbij dat naar volledigheid van relevante bronnen wordt gestreefd. Zo'n praktijk tilt het recht uit boven louter pleidooi, pas dan wordt het een goede weergave van de wetenschap omtrent de stand van het recht. Als volledigheid niet passend of nodig is, kan dat worden aangegeven met ‘Zie bijvoorbeeld’. Op dit punt kan de verwijzingscultuur in het Nederlands privaatrecht nog wel verbeterd worden.

De spanning is inmiddels wel hoog genoeg opgevoerd, dunkt mij. Het artikel dat bij de jury als nummer één uit de bus kwam, is geen traditioneel positiefrechtelijk artikel – waarmee niet gezegd is dat zo'n artikel een volgende keer niet zou kunnen winnen. Het levert ons geen diepere kennis op van het privaatrechtelijk systeem. Wel laat het ons

kritisch kijken naar bepaalde aspecten van het recht, in het bijzonder de beoordeling van causaliteit bij aansprakelijkheid. Het artikel is geen lichte kost; dat is omdat het ons ertoe dwingt na te denken. De jury is het zeker niet eens met alles wat in dit artikel wordt betoogd; die aanzet tot discussie is evenwel juist wat de bijdrage tot het recht uitmaakt.

De auteur probeert ons duidelijk te maken op welke wijze causaliteit precies zou moeten worden beoordeeld, en wijst op enkele denkfouten die daarbij kunnen worden gemaakt. Hij put daarbij in hoge mate uit onderzoek uit andere disciplines, dat hij in verband brengt met concrete casuïstiek en rechtspraak, en schetst daarmee een fascinerend mozaïek aan benaderingswijzen van het causaal verband bij aansprakelijkheid. Een behartenswaardig citaat: “Zaken met elkaar in causaal verband brengen zonder een beproefd verklarend mechanisme is hachelijk.” (p. 476 r.k.) Zijn betoog kan een waarschuwing zijn tegen het te snel gebruik maken van vermoedens van causaal verband, dan wel een steun voor de terughoudendheid van de Hoge Raad bij het aannemen van een fout of causaal verband bij medische aansprakelijkheid. Het winnende artikel is “Dit had niet hoeven gebeuren’. De causale verklaring van ongewenste gebeurtenissen en de betekenis van de contrafeitelijke denkfout voor het CSQN-verband’, van Raimond Giard, NTBR 2011/67, p. 471-478.